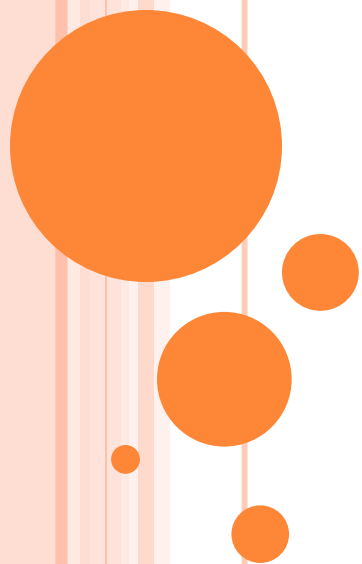

Баланың физикалық дамуы

Баланың өсуі және биологиялық жетілуі – баланың физикалық және психикалық дамуы деп аталады.

Баланың физикалық дамуын бағалау үшін төмендегілер қажет:

- ❖ *Антропометрия жүргізу.*
- ❖ *Центиль аймағында орнын анықтап, бағалау.*
- ❖ *Психикалық дамуын жасына байланысты бағалау.*

Баланың физикалық дамуы дегеніміз оның жасына байланысты бойының және салмағының өсуі.

Физикалық дамуы қалыпты болуы және қалыс қалуы мүмкін.

1 жасқа дейінгі балаларды горизонтальды таразыда, 2жасдан жоғары вертикальды таразыда жүргізеді

- 1-жасқа дейінгі балалардың бойын горизонтальды. 1 жасдан үлкен балалардың бойын вертикальды бой өлшегішпен анықтайды.***

ЖТБ бойы – 46-56 см.

Орташа ұлдардың бойы – 50,7 см,
қыздардікі – 50,2 см.

I кварталда ай сайын 3 см өседі = 9 см

II кварталда ай сайын 2,5 см өседі = 7,5 см

III кварталда ай сайын 1,5 -2 см = 4,5 – 8 см

IVкварталда ай сайын 1,0 см = 3 см

Баланың бойын есептеу формуласы:

4 жасқа дейін $100+8(4-p)$ п
— жасы

4 жастан кейін $100+6(p-4)$
п — жасы немесе

8 жастағы баланың бойы
130см. Әр жетіспейтін
жылына 7 санына азайтамыз.
Әр артық жасына 5 см
қосамыз.

1 айында – 600 гр. қосады.

2 айында - 800 гр

3 айында – 750 гр

4 айында – 700 гр

5 айында – 650 гр т.с.с.

Дене салмагын есептеу формуласы:

I - жарты жылдығында: $m + 800 \times n$

M – туылғандағы салмағы, **n** - айы

II – жарты жылдығында:

$(800 \times 6) + 400(n - 6)$ **n** – айы.

6 айлық бала салмақ – 4,800 қосады. 2- 11 жаста $10,5 + 2n$, **n**- жасы.

12- 15 жаста $n \times 5 - 20$ **n** – жасы.

Бас айналымы ЖТБ – 34 -36 см (БА)

1 жасқа дейінгі есептеу жолы:

6 айда - 43 см. Әр жетпейтін айынан 1,5 см алады. Әр артық айына 0,5 см қосады.

2 – 15 жастағы балада:

5 жастағы баланың бас айналымы – 50 см. Әр жетпейтін санына 1 см азайтады. Әр артық санына 0,6 см қосады.

Кеуде айналымы ЖТБ – 32 – 34 (КА)

1 жасқа дейінгі балаларда есептеу жолы:

6 айлық баланың КА – 45 см.

Әр жетпейтін айына 2 см азайтады. Әр артық айына 0,5 см қосады.

2 – 15 жастағы баланың КА:

10 жасқа дейін $63 - 1,5 (10-n)$, n- жасы.

10 жастан кейін $63 + (n -10)$, n- жасы.

10 жастағы баланың кеуде айналымы

Баланың физикалық дамуын дәлірек бағалау үшін центиль таблицаларын қолданады.

Денсаулық топтары.

Балалар денсаулығының жағдайына байланысты 5 топқа бөлінеді.

I топта денсаулығында ауытқулары жоқ, бақылау уақытында ауырмаған балалар.

II топта – жиі ауыратын балалар, морфологиялық жетілмегендігіне байланысты функциональды ауытқулары бар балалар.

III – V топта – созылмалы аурулары немесе ақаулары бар балалар компенсация, субкомпенсация, декомпенсация жағдайларында.

I топтағы балаларға келесі алдын алу шараларды жүргізіледі:

А – күн тәртібін сақтау.

Б – тамақтану рационын кеңейту.

В – шынықтыру

Г – егулер.

Д- календарлы диспансеризация

Е – лабораториялық тексерулер.

II – топтағы балаларға арнайы сауықтыру шаралары жүргізіледі.

III – V топтағы балалар диспансерлік есепке алынады. № 30Форма толтырылады, педиатр және басқа мамандармен бақыланады.

Психикалық дамудың негізгі көрсеткіштері

Нерв жүйесі барлық мүшелер мен жүйелердің қызмет бірлігін қамтамасыз етіп, организмнің сырт ортаға бейімделуін реттейді. Жаңа туған баланың нерв жүйесі өз қызметін толық атқаруға жетілмеген және анатомиялық ерекшеліктерімен өзгешеленеді.

- I. Бас миы үлкен, ол баланың өз салмағының $1/8$ бөлігіне тең, ересек адамдарда бұл көрсеткіш – $1/40$
- II. Нерв жүйесі клеткалары суға бай, белок мөлшері аз болады
- III. Ми айғыздары мен зоналары нашар нашар айқындалған.
- IV. Мидың сұр заты ақ затынан айқындалып бөліндеген. Сұр зат нерв клеткаларына сай, ол жетілмегендіктен бала көп ұйықтайды (сөткесіне 20 сағатқа дейін), қорғансыз, қимыл қозғалыстары үйлесімсіз.

Баланың ұйықтау уақытын есептеу:

1 жасқа дейін $22 - \frac{1}{2} m$, m – айы

1 жастан жоғары $16 - \frac{1}{2} n$, n - жасы.

Қоршаған ортаны жас бала сезім органдары арқылы тани бастайды. Шартты рефлекс пайда болу үшін ми қабыршығының жетілуімен қатар сезім мүшелерінің жақсы дамуы шартты. *Олар, иіс тану, көру, сезу, есту, дәм түйсігі.*

Жаңа туған баланың *иіс тану қабілеті* жақсы дамыған. Әртүрлі иіске ол түшкіріп, бет әлпетін құбылтады. Нәрестенің туа салысымен көру қабілеті болады. Бірақ, көз қозғалысы үлеспеген және жиі қыли болып келеді. Бұл қылилық бала әртүрлі әсем жылтырақ заттарға көзін тіге бастағанда кетеді. 6 айдан бастап түрлі-түсті ажыратады.

Есту қабілеті. Туа сала нәресте тек қатты дыбыстарды естиді, 2 жұмадан бастап өз анасының дауысын ажырата бастайды, ал 6 айдан бастап дауыстың екпінін ажыратады: зекіп ұрысқанға жылайды, жылы сөзге күледі.

Дәм айыру қабілеті туғаннан бастап жақсы дамыған (қант қосқан суды жақсы ішеді).

Дене сезімі өте жақсы дамыған шымшу, түрту, жоғары температура тағы басқа факторларға тыжырынып, қозғалып, жылап жауап қайтарады. Баланың орталық нерв жүйесі тез қозғыш және тез тозғыш. Жаңа ортаға, жаңа жүздерге бала әсершіл болады, бірақ, біраздан кейін бала шаршап мазасызданып кетеді. Баланың бірқалыпты жайбарақат нерв жүйесінің қалыптасуы үшін сабырлы орта керек.

